

Найпоширенішим видом вправ, що формують орфографічну пильність, є ускладнене переписування, яке може бути дослівне, із деякими змінами тексту, із поясненням орфограм, орфографічним розбором і сприяє виробленню навичок свідомого письма. Одним з ефективних видів робіт, найбільш перевірених на практиці, і одним із засобів підвищення грамотності студентів є диктанти (контрольно-навчальні, попереджувальні, пояснювальні, творчі, вільні, вибіркові тощо). Диктанти розвивають уважність, виробляють навички сприйняття тексту на слух, що дуже потрібно під час слухання лекцій, доповідей, різноманітних нарад. З метою закріплення й перевірки знань студентів з орфографії доцільно проводити також словникові диктанти, що охоплюють матеріал одного правила чи кількох. Перевага словникових диктантів полягає в тому, що можна за короткий час виявити прогалини у знаннях студентів і повторити значний обсяг матеріалу. Крім того, вони сприяють виробленню автоматичних навичок і умінь грамотного і швидкого письма.

Важливе місце посідають вправи на порівняння явищ і фактів української і російської мов. Вони полегшують оволодіння правописними нормами як української, так і російської мов, сприяють розвитку мислення і мовлення.

Фонетико-орфографічний розбір, конспектування, ускладнене переписування, робота зі словником, різні види вправ і диктантів — це далеко не повний перелік завдань, які сприятимуть формуванню правописних умінь і навичок студентів, активізації їх мислення. Організуючи роботу на занятті, слід пам'ятати, що не механічне запам'ятовування певних відомостей, а здатність осмислювати вивчений матеріал, виділяти основне сприяє виробленню умінь свідомо застосовувати знання на практиці, активізує розумову діяльність студентів, формує в них міцні правописні навички.

І. А. КОЛЕСНИКОВА, канд. філос. наук, доцент кафедри української мови та літератури КНЕУ

НОВИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ ФАХОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Одним зі способів заохочення студентів до вивчення фахової мови є історичний екскурс, що дає можливість ознайомитися з етимологією терміна, умовами його виникнення і т. ін., бо, за словами М. Горького, історія науки не менш цікава, ніж сама наука.

Розглянемо цікавий приклад з листа С. Рахманінова, який наводить Л. П. Крисін: «Есть у меня **menager**, по-русски **импресарио**...»². На момент написання листа слово **manager** було

новим для російської мови, тому воно і подається композитором у французькій орфографії³, а значення передає через відомий термін **імпресаріо**. У різні історичні часи існували такі синоніми на позначення цього поняття: антрепренер, імпресаріо, менеджер, продюсер. Розглянемо їх детальніше: 1. **Антрепренер** (з франц. *entrepreneur*, букв. — підприємець) — людина, яка є власником, орендує чи утримує театр, цирк або якийсь інший приватний видовищний заклад. Термін французького походження, що був поширений у XIX — на початку XX ст. 2. **Імпресаріо** (з лат. *Impresa* — захід, справа, антреприза) — антрепренер, театральний підприємець, людина, яка організовує концерти, гастролі, спектаклі; агент артиста, уповноважений діяти від його імені. Це термін-дублет до назви антрепренер; ці терміни вживалися як синоніми, що мають певні історичні та національні конотації⁴. Якщо звернутися до словників іншомовних слів, виданих за радянських часів, то крім звичайного трактування, знайдемо в них ще й політичні конотації: «у капіталістичних країнах». 3. **Менеджер** (з англ. *manager*/manage — керувати) — багатозначний термін: 1) найманий професійний керівник підприємства; спеціаліст у сфері керування виробництвом; 2) підприємець у професійному спорті, розважальному бізнесі, який організовує виступи спортсменів, артистів.

Як бачимо, в українській мові значення іншомовного слова за минуле століття значно розширилось і набуло узагальненого змісту — «професійний керівник». Крім того, воно стало поширеним в економічній термінології й сприймається як сучасний термін, який порівняно з іншими одиницями, обмеженими театальною та розважальною сферами, виступає гіперонімом у цій групі понять.

Звернемося до мови-джерела. **Manager**: 1) керівник, завідувач, директор; 2) хазяїн; 3) парламент; 4) імпресаріо. Цікавим є третє значення, яке несе в собі й національні, й політичні конотації: представник однієї з палат, якому доручено проводити переговори з питань, що стосуються обох палат.

Слово **менеджер** походить від англійського дієслова *to manage*, у семантиці якого, крім звичайних, уже відомих сем (керувати, завідувати), є дуже цікаві нові: а) уміти поводитися зі зброєю; б) уміти приборкувати коней; в) уміти справлятися з чимось; г) намагатися зробити щось. Усі вони, безумовно, дуже важливі для розуміння поняття **менеджер**.

Якщо пригадати, що англійське дієслово **to manage** походить від латинського слова **manus** (рука), то буде зрозумілим, чому практично всі зарубіжні енциклопедії, а також сучасні економічні словники трактують поняття **менеджмент** як процес досягнення мети для соціальної організації за рахунок керування людьми, провідною фігурою у якому є менеджер. Зараз дуже поширеним став інший термін, теж англійський за походженням, який має дещо

вужчий набір сем порівняно з терміном **менеджер**, що «перекочував» тепер в економіку та теорію управління. Це слово **продюсер** (Зангл. producer Злат. Produco — виробляю) — особа, що здійснює ідейно-художній та організаційно-фінансовий контроль за постановкою фільму, вистави тощо. В англійській мові це слово багатозначне і має кілька відмінностей проти асимільованих в українській мові (порівн.: **producer** — 1) виробник-постановник; 2) режисер-постановник). В американському варіанті це слово має ще одне значення: хазяїн або директор театру; власник кіностудії (хоч і в нашій країні сучасні продюсери мають приватні студії звукозапису). Вживається слово **продюсер** і в технічній термінології (**producer** = (газо) генератор).

Якщо утворити сучасний синонімічний ряд до слова **імпресаріо**, гіперонімом у ньому буде термін **менеджер** (професійний керівник будь-якого підприємства), а гіпонімами (з конотаціями у театральній, концертній сферах, кінематографії) будуть терміни **продюсер** (як найбільш сучасний), **імпресаріо**, **антрепренер** (як застарілі). У США та деяких інших країнах власника кінофірми, кінокомпанії, який організовує постанову кінофільму або спектаклю та здійснює фінансовий контроль над нею, називають **директором**, що нещодавно було характерним і для нашої кінодраматургії. А його заступника іменують не інакше як **managing director** (Зto manage), що теж пов'язано з терміном **менеджер**.

Отже, під впливом різних соціальних, національних та культурних умов (бо етноси ніколи не були ідентичними) формуються різні відтінки значення термінів, що й приводить до виникнення конотацій у термінах, які неоднаково реалізуються в різних контекстах (наприклад, якщо замість слова **менеджер** С. Рахманінов уживає інше — **імпресаріо**, це не звучить образливо чи незрозуміло. Зовсім інакше виглядає така заміна в наш час: терміни **менеджер**, **продюсер** сприймаються позитивно, бо в їх значенні закладені такі семи: керівник, що здатний професійно, на сучасному рівні виконувати свої обов'язки; а **антрепренер** — людина з минулого, яка не володіє сучасними технологіями, тощо).

Отже, історичний коментар до терміна (факти, події, випадки, пов'язані з відомими діячами науки і культури) дає можливість показати студентам, що наукові відкриття перш за все знаходять відбиток у мові, тому володіння сучасною літературною мовою може стати тим ключем, що допоможе відкрити будь-які таємниці на шляху пізнання світу.

² Крысин Л. П. Иноязычные слова в современном русском языке. — М., 1968. — С. 50.

³ Замість французького іменника *manager* він використовує дієслово *menager*.

⁴ Порівн. з англійським *impresario* — антрепренер, імпресаріо.